

BUDA-PESTA

29 Juniu st. v.

11 Juliu st. n.

Va eși duminică.

Redact.: strad'a Havas nr.1.

Nr. 26.

Anulu XI.

1875.

Pretulu pe unu anu 10 fl.

Pentru Romaní'a 2 galbeni.

La o blondina.

I.

Nu lasá, Dómne, sè moru,
Pana ce nu me insoru ;
C'ar fi pré mare pecatu,
Ca sè moru eu nensuratu.

O blondina floricea
Ar perí de gelea mea,
Doi lucéferi ca de focu,
N'aru mai stralucí de locu.

Scii tu, draga, cumca eu
Gata sum ca sè te ieu,
Dar de si tu-asiá voiesci
Spune-mi cà ce te 'ndoiesci ?

Mane ne-omu incredintiá,
Poimane ne-omu cununá,
Si-apoi bunn e Dumnedieu —
Vomu trai si noi mereu !

II.

Candu jocai eu tine
La ospetiu in satu,
Audit'ai bine,
Cátu am suspinatu,

Cà-ei priviam la june
Si mirés'a sa,
Si acea visiune
Me electirsá.

Cugetam in mine,
Dómne bine-ar fi,
De-asiu poté cu tine
A me ferici !

III.

Tu, iubit'a mea blondina,
Esti o rosa, ești unu crinu;
Dar' furá-te-oiu din gradina
Si te-oiu pune pe-álu meu sinu !

Tu, iubita blondinióra,
Esti altariulu celu divinu;
Eu-su acelu ce te adóra
Si naintea ta me 'nehinu !

Tu blondina, scumpa draga,
Esti lucéferu dumnediescu,
Eu-su acelu ce nóptea 'ntréga
Totu la tine susu privescu !

IV.

Nici nu te mirá de mine,
Cà 'ntr'atât'a te iubescu ;

Eu amorulu pentru tine
In anima lu-nutrescu.

Si-apoi cine e in stare
Anim'a a o opri,
Sè nu bata cu 'nfocare —
Sè incete a iubi?

Te iubescu, cà-mi esti iubita,
Te iubescu cà-ci eu simtiescu,
Cà asiá mi-a fostu ursita,
Ca in veci sè te iubescu!

V.

Scii tu, draga, scii tu bine,
Cà mie mi-i dragu de tine;
Scii si-aceea cumca eu
Mai nu moru de dorulu teu,

Totusi inca me vecsedi,
Nici de câtu nu me crutiedi;
Cà déca m'ai fi crutiatu,
De multu m'ai fi sarutatu.

VI.

Decâtu foculu celu de sóre,
Mai ferbinte-i estu de-amóre;
Celu de sóre te 'ncaldiesce,
Estu de-amóre te topesce.

Me topescu topescu si eu
Numai de amorulu teu,
Ce me arde 'nfacaratu
Di si nóptea nencetatu.

Vin'o draga sè me vedi,
Sè me vedi si sè te 'neredi, —
Cà déca mi-i sarutá,
Foculu se va stêmperá!

VII.

Tu-mi dedusi, iubita, mie,
Mai de-una-di unu buchetu,
Io-lu primii cu bucuria
Si-lu pusei de locu la peptu.

Inse-acuma se cuvine
Ca si eu sè-ti resplatescu,
Dar eu n'am — decâtu scii bine —
Anim'a eu ce iubescu!

Dar' si-aceea sè nu fia
Sè nu bata 'n peptulu meu,
Ti-o dau tie spre vecia
Sè o puni la sinulu teu.

VIII.

Satulu teu e o gradina,
Ce-i cu flori frumóse plina;
Cea mai mandra flóre 'n ea,
Tu esti multu iubit'a mea.

Eu-su unu futuru ce te-adoru
Cu credintia si amoru;
Asiu gntá alu teu nectaru,
Dar me temu de gradinaru.

Déca gradinariulu teu
Ar gandí la Dumnedieu;
Sciu cà nu te-ar mai tiné,
Ci de multu ai fi a mea.

Ionu Tripa.

Stabat mater dolorosa.

— Novela. —

Vesuvulu erá in linisce, golfulu de Ischia se colorá de fetie pe diumetate smaragde, pe diumetate purpure, apoi se resfrangeau in unde cretie ce luciau sub razele din urma a sórelui apunendu; zefirii sboratori aduceau adieri imbalsamite de prin florósele vâi a Sorrentei, impraschiandu aburii ardietori ai dilei; clopotele sunau melodiosu, si o multime de poporu, cetatieni, gentilomi si lazaroni impluse frumós'a strada Toleda din Neapolea.

Erá 19 septemvre, diu'a aniversaria a stului Ianuaru, in care bucuria animase pe toti, si-i facea sè grabésca in biserica, unde avea sè se faca o minune, adeca lamurirea de sange a martirului natiunalu.

Se intrecea mare si micu a veni mai aprópe de altaru, pentru a vedé mai bine minunea ce se intemplá de atátia secolu, intr'acea di, la acea óra si totu-de-una asceptata cu aceea-si credintia si cu acelu neastemperu. Mai remanea inca o óra pana la inceperea misei, si locasiulu santu erá indesuitu de lume. Rêndurile credintiosiloru erau astu-felu de strinse, câtu pe totu minutulu spargea si impingea intreitulu siru alu ostasiloru ce abiá tinea ordinea publica. Afara erá unu strigatu, unu vuetu de voci ce alergau din tóte stradele pentru a fi câtu mai aprópe de punctulu culminatiunii.

Intr'acestu caosu de barbati falnici si femei gratióse, pe care atátu curiositatea, câtu si cochetari'a i aduse pe strad'a Toleda, se vedea la naltimea unui balconu cu festone de draperi si stéguri — o copila celu multu de siese-spre-diece ani, ce se deosebiá prin toalet'a

sa de o deplina simplitate, dar mai alesu prin durerós'a espresione a fetiei, ce aretá o durere tainica a sufletului.

C'unu peru auríu, ce cadea in bucle lungi, cu ochi visetori si melancoliei, se deosebiá prè multu de focósele fice a mândrei Italie.

Si in adeveru erá copil'a contelui de Sierei, ambasadorele extraordinariu a Britaniei, la curtea celoru dóue Sicilii. Miss Enrieta rataciá vagu cu ochiulu, si pareá indiferenta la bucurí'a generala, ce suná in giurulu ei. Cugetulu i erá distractu, si numai tardiu i vení in memoria a cautá catra piati'a palatului regescu. Atunci aflá ceva, o idea se crucisiá prin mintea ei, si ea parasí balconulu.

In acelu minutu tunulu castelului Neora resuná in portu, fanfarele anuciara sosirea regelui. Cortegiulu processionárii de ambele laturi cu soldati, in frunte cu carmelitii, cu fratii misericordiei, cu confratii patimei si cu celelalte corporatiuni dupa ei, se miscá cu solenitate catra catedrala.

Contele Sierei, pe care religiunea lu-opriá a fi de fatia la august'a ceremonia, remase cu intréga suit'a in otelulu ambasadei. Enrieta numai se aretá pe balconu, mai trista de câtu alta-data, si mai visetóre de câtu ori candu.

O detunatura nóua a artileriei, si sunetulu tuturoru clopoteloru dadura de scire, cá minunea s'a implinitu. La semnanulu acest'a toti câtu nu putura intrá in biseric'a stului Ianuariu, cadiura pe genunchi, cáci bucuri'a sperantiei, de unu anu roditoriu, de unu traiu fericitu se inlocuise in anim'a fia-carui Neapolitanu.

Contele de Serei se proptí de gril'a balconului, si se absorbí in maréti'a privire ce se desfasiurá intre poporulu piu si religiosu. Nime nu mai cautá in laturi séu in susu, nici la balconulu lui, unde tapiserile i acoperira intréga figur'a — toti erau ocupati numai cu Ddieu.

Enrieta se indepartá in camer'a sa, si suná sè-i vina camelier'a Ioanita.

— E bine! — díse ea intrandei femeii, — invoitu-s'a pescariulu Giacomo?

— Invoitu, dra, dar cere trei-dieci galbini pentru dusu si alti trei-dieci pentru venitu. Dice, cá trecerea este fórte grea, cáci polit'i'a portului opresce ori ce strebateru in golfu, dupa sunarea clopoteloru la angelus.

— Fia, — respunse ea apesatu, — dupa opera sè te affi in camer'a albastra unde se afla usi'a cea secreta, si fi pregatita cu vestmintele lui Dori, cáci le imbracu indata ca sè nu scapu nici o scena din frumós'a mascherada ce se

arangiéza in onórea regelui. Mai virtosu fi tacuta si nu vorbí nici parintelui meu despre costumulu ce voiu avé.

Ioanita se retrase dupa ce primí instructiunea si cei siese-dieci galbini, si Enrieta remase singura cu o idea de caintia, cáci amagise pe aceea ce o crescuse cu intrég'a amóre a unui sufletu fidelu; mai cetise de vre-o câte-va ori unu biletu ce-lu avea ascunsu si se lasá pe valurile unei gandiri doióse.

— Sermanulu Pergoleze! — díse ea iacetu, — elu este atátu de bunu de modestu; duce cu resignatiune suferintiele unui parasitu, unui uitatu, candu eu i datorezu asta viétia. Oh! de asiu cutezá, asiu vorbí parintelui meu despre starea lui cea trista, despre ból'a ce-lu face sè se topésca, i-asiu vorbí de astu june naltu pe a carui frunte si-a pusu geniulu sarutarea sa, de astu frumosu Pergoleze, ce m'a invetiatu cea mai minunata musica din lume, a amorului. Dumnedieule! de ce nu m'am nascutu seraca, intr'o coliba, ca si elu! Eram libera si asiu fi pututu a-i consfinti asta anima, si asta viétia nenorocita. Inse nefiindu-mi iertatu a-lu iubi, voiu aflá o satisfacere a-lu ajutá. Voiu merge la Sorenta in vestmintele lui Dori, i voiu duce bani si o epistola — nu i voiu vorbí nimica, ceru numai sè-lu vedu, cáci trei luni au ratacitu ochii mei in daru! . . .

In sér'a acestei dile serbatoresci, la o óra dupa mediulu noptii sentinel'a din portu zarí o mica barcsióra cu doi barbati intr'insa, indreptandu-se pe ascunsu catra Sorenta. Dupá ce strigá fara sè capete respunsu slobodí carabin'a, glontiulu se reprosiá de vre-o câte-va ori pe suprafati'a apei, unu ventu infoiá vel'a barcei, si in scurtu ea sè confundá in aburii cei intunecosi ai noptii.

Sórele erá catra apusulu seu, in diu'a de stulu Ianuariu, candu Pergoleze dícea mamei sale:

— Me ducu pe tiermu sè resuffu aerulu serei. Déca Duni — amiculu copilariei mele — va vení sè me védia, spune-i cá sînt langa Madon'a pescariloru.

Si cu aste porní elu, petrecutu de mama sa ce-lu aflá mai palidu, mai obositu ca alta-data. Serman'a femeia credea, cá cetesce pe figur'a stricata a fiului iubitu, cá acésta despartire scurta nu erá alta, de câtu trecerea in o alta despartire ce avea sè fie eterna . . . Si plecá capulu si incepù durerosu a plange . . . plansulu de mama.

Candu Pergoleze erá mai departe, aruncà o cautatura plina de lacrimi catra Neapolea si suspinà:

— Enrieta? candu voiu audi éra vócea ta ingerésca, candu me voiu delectá éra privindu-te? Scapatu-ti-am eu óre viéti'a pentru ca sè te perdu neconditiunalminte pentru totu-de-una? O! Ddieulu meu, raspunde-mi in loculu acelei copile neuitavere; spune-mi cà este o neputintia a o perde, ca sè mai potu sperá, ca sè mai potu traí. Foculu ce-mi mistuesce peptulu, reulu ce-mi usuca anim'a, este amorulu fara sperantia. Unu amoru asiá de puternicu, asiá de mare, câtu ar umplé prezentulu si eternulu, oh! este unu amoru ce marginesce cu nební'a séu cu mormentulu.

Pe urma rupendu-se din aste cugetàri ce-lu asaltara, pasi mai liniscitu nainte. Sosindu la tiermu audi unu pescariu ce cantà intocmindu-si uneltele, unu cantecu dintr'o opera atunci la moda in tóta Italia, si acea opera nu erá a lui!

Vai! publiculu, ingrátulu publicu uitase ariele din Serva Padrona, pentru ca sè cante pe ale micului seu rivalu. — Inse acestu rivalu erá amicului lui Pergoleze si anim'a-i nobila nu se raní de triumfulu consotiului de studiu, ci numai de ingratitudinea unui poporu.

— Pusesem in Olimpiada mea intréga caldur'a a Dzeescului focu ce-mi daruise ceriulu; erá celu mai frumosu visu, cea mai zimbitóre cugetare preste care credeam a-mi luá sborulu la unu viitoriu maritu.

— Maritu? se intrebà elu cu amaratiune, — nobilii din Roma m'au inpinsu cu rusine. o cabala demonica m'a petatu naintea concetationiloru mei, si naintea Enrietei de Serei lucrulu meu a fostu derisu si aruncatu.

— O! tóte ilusiele, tóte fericirile mele, meseri'a junetiei, ostanelele si insa-si marirea ce ajunsesem a le perde n'ar puté sè me dobóra, inse a fi tractatu astu-felu naintea unei persóne ce iubesci cu atát'a respectu, ah! asta va sè dica a suferi míi de morti.

Se asiedia infrantu in pólele capelei pescariloru, a carei Madona erá feciór'a celoru siepte dureri, pe care sculptorulu o infatisia cu anim'a strepusa de siepte sabii, tinendu in bratie pe murindulu Cristu.

Vederea acestei marmore aruncà unu balsamu in sufletulu junelui artistu, si inscriptiunea „Stabat mater dolorosa“, ce erá a supra frontespiciului, i-lu insuflà a pune in musica acelu imnu ce este compusu in o cugetare

atátu de sublima si miscatóre. Elu se plecásé meditandu, candu man'a lui Duni i-se lasà pe umere, dîcandu cu acelu tonu fresu ce avea totu-de-una:

— Ddieu sè me ierte, dar tu pari mai tristu de câtu Madona cu siepte dureri. Ce ai tu éra?

Pergoleze si-aredicà ochii umedi si-lu strinse de mana.

— Aide, — adaugà Duni, — curagiu mai multu, nu esti tu mai mare decâtu o nenorocire? Nedreptatea unui poporu orbitu puté-va sè dobóra geniulu celu mai lucitoriu?

Pergoleze zimbi amaru:

— Geniu? mie ti-ai gasitu sè dai acestu titlu sfintitu, mie pe care intréga Italia lu-gonesce asta-di din sinulu seu?

— Roma, Italia intréga este ratacita. Crede ti-o spunu fara reutate, fiii ei perdu din di in di din gustulu ce-i deosebiá odinióra. Sum convinsu, scumpulu meu amicu, eu autorulu lui Nerone — pe care ei lu aredicara pana la nori — cu tóte cà ea fu cea mai urita si ticalósa opera ce am cutezatu a pune pe hartia.

— Nu ai dreptu, Duni, a te judecá astu-felu, càci oper'a ta contine multe trasuri sublime. Asculta numai barcarol'a pescariului din Sorenta! Si elu incepù a cantá ca tóta frumseti'a unei voci linu pasionate, si cu tóta poesi'a unui sufletu miscatu.

Duni lu-sarutà multiamitoriu, si amendoi luara calea catra casa.

Nóptea naintase si serman'a muma ingrijiata si-acceptà fiulu la unu coltiu a satului. Ea lu-cuprinse in bratie simtindu-se fericé, si cu bucuria gati frugal'a cina ce Pergoleze doria a-o face la câte trei.

Duni, a carui nebunatica veselia capetase frêu, facea sè resara câte unu surisu linu pe palidele buze ale amicului, i vorbi despre unu diplomatu francesu ce compuse o piesa unde unu urangutanu avea rol'a principala, si acest'a piesa luase elu pentru a-o pune in musica. Dupa ce inganà cantandu una din cele mai capriciose arii, elu luà nópte buna si plecà. Pergoleze remase adencitu in visare, si numai tardiu se pomeni singuru. Inspiratu compunea in asta meditare minunatulu Stabat, si credea naintea lui — pe fic'a contelui Sierei.

Intrandu in camer'a de studiare se inchise cu grige, deschise unu geamentanu in care erá ascunsu unu sialu pe care lu-avea Enrieta in singuratecele preumblàri pe langa laculu d'Albano. Elu lu-privi, lu-strinse la anima si-

puse buzele tremurande, pe urma lu-intinse naintea pianului. Vederea acestui talismanu magicu, i dete intregulu sboru si entusiasmu religiosu, si elu puse cea mai divina melodia in asta compositiune.

Oh! cine va puté spune cu câta ardóre a scrisu Pergoleze asta partitura? Cine va puté vre-o data conturá fantasticele sboruri, sacrele inspiratiuni a acestui geniu?

Primele siese strofe erau naintea lui, si se gatá a incepe alta cantare, candu se audi o batatura tainica la usi'a camerii sale. Se sculá, credea pe mama-sa ce veniá cu grige sè impute fiului ostenél'a nopturna. Inse in loculu ei, védiù nainte-i unu june luntrasiu, care fara sè-i dica ceva i dete o epistola si-o punga. Elu se grabì a-o deschide . . . si o! fericire erá de la Enrieta! . . . Ea i tramise cu o gratia ange-résca câti-va bani, ce dicea cà-i datoresce pen-tru nisce prelegeri ce-i le daduse in Roma.

Pergoleze rugà pe miculu luntrasiu sè spue din partea sa Miss Enrietei, cà elu este pré multumitu cu aducerea ei a minte. Cu tóte aceste lu-rugà sè ia pe sém'a sa asta punga, càci Miss Enrieta se va bucurá, cà in loculu ei a facutu elu o facere de bine.

Tramisulu plecà capulu si nu respunse nimicu.

— Ce ai? — lu-intrebà Pergoleze cam superatu.

— Ce am? — respunse junele plecatu erumpendu in lacrimi, sum Enrieta, nefericit'a fiica a lui Sierei.

Pergoleze remase ca impetritu. Asta fericire la dinsulu candu se credea parasitu de lumea intréga! . . .

— Oh! generósa . . . strigà elu cadiendu la piciórele ei . . . vrei sè me redai sperantie, sè me redai vietii! . . .

Miss Sierei lu-aredicà, i spuse cà necutezandu a-si concrede secretulu cuiva, s'a imbracatu astu-felu, a parasitu cas'a parintelui nevediuata, si cà numai cu ajutoriulu lui Giacomo putù sè ajunga pana la elu.

Pergoleze o rugà a intrá in modest'a lui locuintia, pentru a o consfinti prin presentia sa, si ea se simti fericita si intrà.

Primulu obiectu ce zarì erá sialulu ce-lu crediuse in spumósele unde, — se rosi si pentru a ascunde asta, lu-intrebà ce motivu compunea.

— Este inca nefinitu, dar déca te invoesci vomu cantá ambii asta compositie.

Enrieta sedusa de o putere neesplicavera se invol, si 'n tacerea cea magica, in umbr'a

noptii misteriose, se audíra dóue voci ceresci, cantandu patrundiotoriu, o musica scrisa pentru angeri. Dóue suflete june, dóue anime suferinde si cantara durerea in suspine melodióse, in lacrimi simtite. Se parea cà ambele se contopira intr'una, si asta una si-indrépta ultimulu adio acestui pamentu, ultimulu sarutu astei vieti neguróse, nainte de-a se radicá la fericirea eterna.

Trei óre erau candu conduse Pergoleze pe Enrieta la loculu unde aseptá Giacomo. Acolo se despartira plini de sperantie unu vitoriu seninu. Pergoleze pandì momentulu oportunu, stracurà pung'a, ce i-o aduse jun'a copila, in manile lui Giacomo, pe urma aredicà bile-tulu ce-lu luase de la ea, lu-fluturà in aeru, lularutà si se asiedià pe tiermu cu ochii tintiti a supra barcei ce disparea.

* * *

Candu intrà Enrieta pe scar'a cea secreta a otelului erau siepte óre, si prim'a persóna ce intalnì erá parintele ei.

— Unde mergi asiá de diminétia, miculu meu nebunaticu, — intrebà ambasadorulu cu binetie, crediendu cà este miculu fiu a luntrasiului.

Enrieta tremurà si nu respunse nimica.

— Capriciosule! — glumì elu luandu-i palari'a dupa capu, — voi spune ficei mele sè nu te mai primésca. Dar de odata perulu celu auriu undulà de sub acoperementu, si elu pasi indereptu. Ceriule! este cu putintia? Dori, Enrieta, copil'a mea?!

Ea voi sè vorbésca, inse nu putù, càci lesinulu o facù sè cada la pamentu. Conte de Sierei, fara a face sgomotu, o luà in bratie si o conduse in apartamentulu ei.

Jun'a copila pusa mai mórtá pe o sofa, deschise ochii dupa unu timpu de dóue óre. Védiù langa ea pe tatalu seu plangèndu, dandu-i ajutoriu, si-aduse a minte de tóte, si cu o simtire confidenta se aruncà in bratiile lui.

— Érta! érta scumpulu meu parinte, nu am pututu aduce la tacere aste mfi de voci in peptulu meu, ce implorau asiá ferbinte pentru elu; érta! am fostu neprecugetatóre, dar sunt inca vrednica de stim'a lumii si de amórea dtale.

Rece si-sterse Sierei fati'a indata, si fara a o ascultá, fara a o intrebá de asta purtare i disse:

— Regele Angliei me chiama la Londra,

inca in asta séra vomu porní, — si se indepartà.

Enrieta remase uimita, sunà si camelier'a intrà.

— Ioanita, — dise ea, — asta séra paraisimu Neapolea, tatalu meu este chiamatu napoi, vrei sè faci bine a insarciná pe vre-o persóna sigura, care sè duca unu biletu ce voiu scrie fostului meu invetiatoriu, maestrului Pergoleze?

— Pré bucurosu, dra, poti a-te lasá pe cuventulu si discretiunea mea.

Enrieta luà fórfecele si-taià una din buclele ei moi aurie, invellì in ea unu anelu ce promise de la murind'a sa mama, si scrise urma-toriulu biletu:

„Asta séra pornescu la Londra, fericirea cà ne-amu vediutu, prejudetiele unui aristocratu vechiu ne despartiesce pentru totu-de-una. Gandesce la betran'a muma ce ai, la marirea ce te ascépta, gandesce câte odata si la acea nefericita ce-ti promite a te iubi, si-a remané eterna fidela

Enrieta.“

Iuanita infasiurà cu grige suvenirile aste udate de lacrimi, le duse lui Giacomo, care se puse in barca si trecù la Sorenta.

Pergoleze nu erá a casa candu primì mam'a lui cele tramise de Enrieta. Elu erá fericitu rensanetosiatu si-si creá mfi de proieete naintea capelei pescariloru. Inse candu primì biletulu, din naltimea visuriloru recadiù in afundimea unui abisu negru. Cautà pe Giacomo sè-lu afle, se duse la trasur'a publica, ca cu dinsa sè ajunga la Neapolea nainte de ce pléca aceea pe care o iubiá.

Ah! dar nenorocirea lu-goniá in urma. Tóte trasurile erau pline de caletori, si asiá trebuì sè pornésca pe josu, cu tóta starea cea debila in care se aflá. Obositu abiá suflandu rugà pe câte unu negutiatoriu a-lu luá cu sine, dar toti lu-risera si trecura.

Autorulu atâtoru capete de opera, geniulu celu raru sosì in fine obositu de ostenéla la Torre del Greco. Erá nóue óre candu pasi debilu si tremurandu in strad'a Toledo, vediù, o trasura inhamata la intrarea ambasadei. Elu se apropià cu batae de anima, dar in acelu momentu crudulu postilionu pocnì si plecà. Nu remase alta maestrului nefericitu de câtu a strigà ca nebunu numele Enrietei.

Unu ecou durerosu respunse, o fatia draga si plangênda vediù, unu ultimu adio sunà prin aeru, si perdelele trasurei se trasera fa-

cându pe Pergoleze sè cada fara cunoscintia la pamentu.

Unu calugaru din ordinulu Dominicaniloru lu-radica si-lu duse amicabilu in cel'a sa cea ingusta. Acolo i se dadura tóte cautàrile si grigele, inse loviturile crancenei sorti, incordarea si obosél'a doborise debil'a lui constitutiune. O tusa séca, ce capatase in diu'a candu sarise in golf pentru a scapá pe Enrieta, se facù mai désa, mai amenintatóre. Trebuì sè parasésca ospitalitatea calugarului, se duse la Puzoli, o parte frumósa langa Neapolea, si acolo traì unu timpu cu muma sa, acolo cu peptu sdrobotu, cu mana inghiatiata, scrise cele din urma note ale nemuritoriului seu „Stabat“, — pe urma se stinse sioptindu pana in ultimulu suspinu numele Enrietei.

Asta ultima lucrare, divin'a partitura ce trecù prin atâtia ani, totu cu acelu nume gloriosu — se vendù capitulului stu Luisu cu optu galbini, cari abiá ajunsera pentru inmormentarea lui.

Pucinu dupa mórtea lui Italia i recunoscù geniulu, si incoronà memori'a lui, tardiu dupa cum coronase pe Taso in ultimulu momentu de agonía.

La doi ani, o juna anglesa petreuta de unu barbatu betranu si de unu june din cea mai nalta clasa, se ducea in vinerea patimiloru la biseric'a din Londra, pentru a ascultá cantarea unui stabat necunoscutu, ce-lu aduse unu religiunariu din Italia.

Indata unu tonu dulce si melancolicu, — plangatoriu si durerosu incepù cantarea nalta, in care se resfrangea asiá de bine si minunatu tóte suferintiele maicei Ddiesci, tóta poesi'a, amórea si resignatiunea crestinismului.

Cu câtu music'a cea santa si-desfasiurà notele sale gelnice si patimóse, cu atât'a se vedea palóre mai adanca pe fati'a anglesei. Junele lordu si betranulu ce o insotiá priviau ingrugiati, temendu-se cà acelu lesinu, ce viniá de unu timpu asiá de desu, — o va cuprinde éra.

De odata se clatinà pe scaunulu seu, bratiile celoru doi barbati o cuprinsera cu strigatele:

— Enrieta! Enrieta! [Dar ea si-radica ódata ochii catra ceriu, surise transfigurata, si sufletulu seu petrecutu de cantarea stabatului se suì a duce cea mai frumósa lauda compositorului seu, Pergoleze.

Asiá murì Enrieta de Sierei, trei dile ina-

inte de ce se faceau gatiurile pentru cunoni'a ei cu junele lordu. Ea promisese lui Pergoleze unu amoru fidelu, care lu-si tinu pana si-dedu sufletulu in manile creatorului!

Dupa M.

Emilia Lungu.

Despre misterile naturei.

(Urmare.)

De si chem'a dice, ca ori ce corpu aprinsu catusi de pucinu, in oxigenu arde cu flacara, d. e. deca vomu lua unu carbune, ori o bucata de esca aprinsa la unu capetu, dara forte pucinu, si vomu pune in oxigenu curatu, vomu vede, ca esc'a va arde cu flacara viua si indata este consumata cu totulu.

De si dara in corpulu omului gradulu de caldura este destulu de mare, totusi plumanii nu se vatemala catusi de pucinu de oxigenu; (0) si caus'a este, ca omulu nu inspira numai oxigenu curatu, ci mai inspira inca unu altu gasu numitu azot (Az), care este unu martoru credinciosu alu plumanului; si care dice oxigenului: Numai pana aici, la punctulu determinatu trebuie se te intindi si mai departe ba. "Eta dar, ca mam'a natura s'a ingrigitu forte bine si in privinti'a acest'a. Intru adeveru dar ca oxigenulu contribue la vietia si combustiuine; era azotulu singuru nici nu ajuta nici nu strica nimica.

Se me reintorcu la subjectu. Totu la anima mai potemu observá unele simtome. Adeca candu omulu este liniscitu si nu suferu de nici o bóla, baterile animei se urmeza regulatu; si vice versa, candu omulu este surprinsu pe ne-acceptate de vre-unu lucru, si care face mare impressiune a supra simtiuriloru sale, atunci baterile animei sunt cu totulu neregulate; adeca sunt séu pré iuti séu pré incetu. D. e. hotiulu candu s'a descoperitu despre fapt'a sa blastemata, este galbenu la facia, caus'a ca batãile animei sunt tardie, si nu póte se vina multu sange in facia. Amant'a candu primesce primulu sarutu de la amantulu seu rosiesce ca foculu; caus'a este, ca batãile animei se urmeza intr'unu modu forte iute, si asiá sangele este gramaditu in faci'a feciórei candide. Asiá dara anim'a este organulu care lucra diu'a si nóptea pentru sustinerea vietii omului, ea nu se ostenesce nici odata, si nici nu odihnesce baremu unu secundu, pana candu omulu este in vietia. Este sciutu de mai multi scriitori, ca indata ce anim'a va inceta de la lucrarea sa, atunci omulu e mortu. Si ceea ce este sórele

pentru lumea materiala, anim'a este pentru lumea intelectuala. Lucrulu se intielege forte bine, ca deca sórele ar lipsi, atunci, totulu ar fi unu chaosu, si totu ce esista pe pamentu ar deveni victima in manile mamei naturi. Asemenea, ne mai functiunandu anim'a, tóte celelalte organe sunt paralisate si impedeate cu totulu din functiuinea loru si peste pucine secunde omulu devine victim'a creatorului seu.

Alu doile subjectu alu disertatiunii mele este stomaculu.

In interiorulu corpului nostru se mai afla inca unu altu functiunaru, de la care depinde vietia, liniscea, si buna starea sanetãtii, si acestu functiunariu este stomaculu. Adeverate au fostu cuvintele lui Napoleon, candu a disu: „Statulu se guvernéza prin burta.“

Stomaculu nostru este unu adeveratu laboratoriu chemicu, care descompune substantiele nutritóre intr'unu modu regulatu; numai catu bucatele, cari noi i le damu se fia bine pregatite de catra bucatarésa. Eta dar inca unu misteru alu naturei, ca vietia nostra depinde si de la bucatarésa si de la bucataria.

Lucrulu se intielege de sine, ca bucatele se pregatescu de catra bucatarésa in bucataria, prin urmare amendoue contribue la vietia nostra. Si fiindu ca bucatarés'a la gatirea mancarrii intrebuintieza sare si otietu intr'o proportiune determinata dupa gustulu ei, si ca aceste doue principii, adeca sarea si otietulu sunt nesce operatiuni chimice, prin urmare bucatarésele sunt chemiste.

Unu scriitoru dice: bucatari'a are mare missiune. Ea trebuie se creddie unu corpu lucratoriu si unu spiritu meditoru. Ea trebuie se conserve in lume ómeni cu bratia si ómeni cu capu. Ma potemu se dicemu, ca de la dins'a depinde liniscea si revolutiunea, ordinulu séu tulburarea popóreloru, ea este multu mai de temutu de catu pres'a. Mai departe dice: bucatarés'a trebuie se gátésca o mancare buna si gustósa, pentru ca mancarea nu este numai unu actu igienicu, ci si unu actu esteticu alu vietii nóstre. Apoi mancarea trebuie se ne dea nu numai vietia si sanetate, ci si placere. Asiá ni se dau ocasiuni a vede, cum unii ómeni la o mésa care nu este bine arangiata, si bucatele nu sunt bine pregatite, mananca fara gustu, nu simtiescu nici o placere, ci ei mananca numai in sila, fiindu ca laboratoriuulu chemicu n'are ce prepará.

(Finea va urmá.)

B. S. Moga.

Studie istorice a supra educatiunii si instructiunii.

IV.

Sè esaminàmu acum cum a fostu intielésa si cultivata pedagogi'a la Romani.

La Romani s'a desvoltatu teori'a educatiunii tardiu si fórté restrinsu, pentru cà Romanulu erá mai multu preocupatu cum s'ajunga la cele mai mari onoruri si posturi ale statului, si spre a puté ajunge aci, trebuia sè studie artea oratorica.

Astu-felu in teoria-le pedagogica, se dedea cea mai mare importantia acestei materii.

Predominandu acestu modu in educatiunea romana, se póte lesne esplicá de ce, afara de Cintilianu, nu ne remane de la pedagogii romani de càtu consecintiele unei bogate esperiintie, precum poveti si masime pentru viétia si esigintiele ei.

Luandu in examinare educatiunea romana, ea ne va pune indata p'unu altu campu, pentru cà Romanulu stá p'unu altu teremu, este d'o alta natura, d'unu altu caracteru de càtu Elenulu.

In timpurile antice, educatiunea junimii romane se facea 'n cerculu familiei. Aci junele Romanu dobandia, prin intrebuintiarea putineloru si simpleloru mijlócce de cultura, capacitatea ceruta atátu pentru servitiulu statului, càtu si pentru artea militara.

Deja Numa Pompiliu puse educatiunea sub inspectiunea parintiloru.

Cuprinsulu acestei educatiuni consistá in cunoscintie domestice despre totu ce erá dreptu si bunu si in totu ce mai esigea viétia domestica si sociala, stabilita pe principii de totu simple.

Desvoltarea sciintifica erá la inceputu natural-minte cu totulu de mica importantia, fiindu restrinsa in citire si scriere.

Amenunte speciale despre modulu educatiunii din timpul regiloru si din primele decenie ale Republicei n'avemu, pentru cà lipsia educatiunea publica, de care statulu romanu n'avea inca necesitate in acele timpuri, in cari viétia cetatienului erá predominata de interesele comune sub tóte raporturile ei. Junele Romanu esia in viétia publica inarmatu cu preceptele mamei si ale tatalui seu.

Fia-care familia 'n parte facea cea-a ce se cerea a fi facutu de societatea 'ntréga, de statu, si astu-felu junimea nu mai avea necesitate d'o preparatiune deosebita pentru a dobândi capacitatea ceruta in diferitele vocatiuni si servitii publice.

In primii timpai ai Republicei, mam'a, insocita d'o ingritóre, esercitá o influintia deosebita a supra desvoltării morale a junimii romane.

Unu modelu escelinte de buna mama romana, gasimu in Cornelia, mam'a Grachiloru. Fiica a lui Scipione Africanulu si socia a lui Sempronie Grachu ea fu una din cele mai nobile si virtóse mame romane, trai 'n adeveru numai pentru copiii sei, dandu-le singura cea mai ingrijita educatiune, si ostenel'a nu-i fu infructuósa, cà-ci dete natiunii doi demni fii, pe Tiberiu si pe Caiu, cari se distinsera ca cei mai buni si mai sinceri apertori ai causei poporului.

O dómna din Campania, rugandu odata pe Cornelia sè-i aréta giuvaiererele sale, ea, chiamandu pe copiii sei, dise: „éca giuvaiererele mele!“

Cu 'ntroducerea censoriloru, se esercitá óre-care influintia 'n privinti'a educatiunii morale.

Censorii si-au insotitu, in cerculu atributiuniloru lor, si p'aceea d'a priveghiá a supra moralitáti; si 'n adeveru, unu asemenea controlu erá cu atátu mai necesariu, cu càtu luxulu se 'ntindea mai multu si desobiciuniá pe junii Romani de vechi'a si sever'a simplicitate.

Adeverati pedagogi, ca 'n Grecia, gasimu in Roma tocmai atunci, candu relatiunile politice cu Grecia dedesera intrare libera moravuriloru elene, adica dupa mórtea lui Sula, la 79 a. Chr. Catone censorele invetiá singuru pe fii sei a citi si scrie, pe càndu Chilone, pedagogulu copiiloru sei, trebuia sè 'nvetie pe fii alora, ca s'aduca castigu acestui barbatu economu.

Ceea ce caracteriza primii timpai ai Republicei este cà junii Romanii trebuiau sè 'nvetie pe din afara legile cuprinse 'n cele 12 table; afara d'acésta, trebuiau sè faca esercitii in cantarea versuriloru si 'n declamarea panegiricelor, prin cari se glorificau faptele barbatiloru celebrii.

Indicatiuni mai precise a supra mijlóccloru educatiunii in primii timpai ai Republicei nu se potu dá, pentru cà totu ce privia educatiunea si instructiunea se cuprindea in viétia domestica, care corespundea cu totulu viétii publice. Tóta sarcin'a d'a deprinde junimea la aptitudine si practicitate pentru viétia publica, adica a statului, erá lasata a supra familiei, ceea ce observámu tocmai contrariu la Greci.

Dupa ce inse s'a introdusu artea si sciintiele grece in Roma, trebuia neaparatu sè se dee si educatiunii o forma mai decisa si mai practica.

In adeveru, si acum ca si mai nainte, baiatulu Romanu petrecea 'n giurulu mamei si ingritórii sale, inse in casele mai distinse se introdusera acum pedagogi.

Ceea ce erá la Greci pedagogulu, la Romani erá „custos.“

Functiunea acestoru custodi avea unu scopu cu totulu eticu: ei contribuiau la desvoltarea buneloru moravuri in elevii lor si i paziau totu-d'odata de influintiele vatematóre. Custodele conducea pe elevulu seu chiar la teatru, siedeá langa dinsulu si i comunicá reflectiunile sale a supra piesei ce se jucá.

Junele Romanu de familia avuta avea mai multi servitori dupa dinsulu, de ordinaru selavi. Acela, care i purtá cartile intr'o cutia numita capsá, se numia *capsarius*.

Numele de *comes* se dedea aceluia dintre selavi, care avea principal'a autoritate. Acestia conduceau pe junele Romanu si la scól'a *literatorului* profesorulu de invetiamentu primaru.

Obiectele acestui invetiamentu erau urmatórele: citirea, prin metod'a silabisárii, scrierea, invetiatur'a pe din afara a masimelor instructive, culese din carti elementare gnomologice, si socotél'a pe tabla, prin ajutorulu degeteloru seu alu unoru petricele.

Dup'acésta incepea explicatiunea posesieleru mai usióre, c'o deosebita atentiune a supra pronunárii si intonatiunii: in cerculu acestoru obiecte s'adaugea adesea si limb'a gréca.

Cu terminarea acestui cursu elementaru, elevulu, devenindu maturu, incepea cursulu secundaru, numitu „cursu gramatico-retoricu.“

Acestu cursu lu-facea unu gramaticu, care esplicá autorii si esercitá pe elevu in lucruri practice, in a declamá, a discutá, si mai cu séma in a se esprime cu eufonia si elegantia.

Dup'acésta, unu deosebitu retoru grecu prepará

pe junii Romani, carora le erá acum permisú a frecuentá conferintiele publice in foru, a se esprime si in limb'a elena cu facilitate si elegántia.

Specialitatea ce voiá sè imbratisieze junele Romanu cerea neaparatu studie deosebite.

Astu-felu viitorului comandante de armata, lagerulu i oferíá cea mai buna scóla de exercitie; aci, in contactu cu bunii comandanti, precum si prin subordinatiune, se formá in a sci sè comande.

Dupa terminarea studioloru retorice, viitorului omu de statu, de esemplu, oratorului, jurisconsultului etc., i erá deschisu forulu, senatulu sèu administratiunea unei provincie, pentru desvoltarea practica.

(Finea va urmá.)

Maria I. Casabianu.

R e s p u n s u

la critic'a dlui I. G. Baritiu a supra opului meu „Margaritarie.“

Domnulu Baritiu in nr. 32 alu „Familiei“ din an. tr. serie o critica vehementa in contra „Marg.“, nu-i pasa de modestia, nu de „sine ira et studio.“ Nu afla in ele nici filosofia, nici morala, nici estetica, ci numai nesce sentintie versificate, la care dice cá le este inamicu a priori. Asié dara din principiu antipaticu (sic bene!) dice anatema a supra „Marg.“

La critic'a ast'a asiú fi pututu respunde indata ce mi-a venitu la cunoscintia; dar n'am voitu a preocupá pe Pré O. P., ci am aflatu a fire consultu, ca sè i dau timpu de ajunsu spre a se puté pronnciá atátu a supra „Marg.“, cátu si a supra criticeii d. Baritiu.

La critic'a d. B. cu scirea mea nu numai cá nu s'a alaturatu nici unu sufletu de romanu, ci din contra se intorcu de catra ea toti. Pana candu pe langa „Marg.“ s'a pronnciatu *) unu numeru fórte considerabilu de romani si neromani, incependu de la cele mai innalte notabilitáti bisericesci si civile ce le avemu, pana la categori'a carturariloru, precum se va vedé din urmatóriele citatiuni autentice:

Esc. Sa Metrop. I. Vancea prin Secretariulu seu dr. Victoru Miháli acum Episcopu la Lugosiu, serie: „... cu placere ti-facu cunoscutu, cá citatulu opsioru alu P. O. Dtale prin Cerculariu s'a recomandat de aici intregului Cleru Archi-Diecesanu.“

Esc. Sa L. B. V. Popu: „... la noi pucini sunt, cari sè cunósca binefacerile culturai in directiune nationala, dar inca si mai pucini cari sè se ocupe cu lucrári literarie, ... deci eu speru, cá Asociat. Tranna va spriginí opulu Dtale.“

III. Sa Epp. I. Olteanu prin secretariulu seu Aug. Lauranu: „Mai adaugemu inca si aceea, cá acestu opu pretiosu l'am recomandat si Clerului eparchialu.“

III. Sa Nic. Ujfalussy fostu Comite supremu alu comit. Satumare, barbatu literatu (care vorbesce si serie limb'a romana mai bine decátu multi romani.**) „... cunoscutu-mi este opulu pretiosu alu Dv., deci primiti semnulu acestu modestu a recunoscintiei mele.“ (alaturandu-mi o subventiune gratuita, prin care a de-

mustratu ce insemnéza: „Sint Moecenates, non derunt Flacce poetae.“)

Magnif. Sa I. Heinrich Kümmer abbate si canonicu r. cat. in Oradea-mare, barbatu classicu si bineversatu in limb'a romana: „Lapozgatván ft. uraságod „Margaritarie“ czimü könyvét, rendkívül megörvendetem, midön abban több classicusok böles mondatait román nyelven oly szépen kifejezve találtam. Rendkívül sok életbölcseiséget tartalmaznak a régi classicusok. A román nemzet nyerni fog, ha azokkal ft. uraságod könyve által megismerkedik.“

Rvss. Canonicu D. Coroianu: „... ce se atinge de „Margaritarie“, acelea pré deplinu corespondu numelu loru. Ar fi unu pecatu ne iertatu a nu le tipari tóte.“ (adeca si tom. II.)

III. Sa L. Vajda secretariu ministerialu: „... binevoiti din pretiuitulu opu „Marg.“ a-mi tramite...“

Spect. P. Rotariu advoc. si redactoru: „... opulu O. Dtale... este unulu dintre cele mai de pretiu pentru literatura; elu este unu adeveratu „Margaritariu“ intre margaritarie — opurile alese — a le literaturai nóstre.“

M. O. V. Popu parocu: „... opulu teu „Marg.“ va face epoca in literatur'a romana.“

M. O. A. Mic'a preotu, si educatoriulu la contele Zichy: „Pretiuitulu dtale opu mi-a sositu... Nu potu sè esprimu in cuvinte delectarea ce-mi o a causatu cetera lui...“

O. P. Besia teologu in Sibíiu: „... convinsu fiindu de folosulu celu mare, ce póte sè-lu dé totu natululu ce scie ceti si serie romanesce, opulu Dv. Marg...“

O. B. Borgovanu teologu in Pesta: „... multu interesantulu si instructivulu opu „Marg.“ are sè suplínésca o lacuna de multu simtita in literatur'a nóstra...“

D. Fekete cantoru-docinte: „... „Marg.“ e unu opu nepretiuiveru si intru adeveratu celu mai demnu de partinire.“

Nu ne permite inse nici timpulu, nici locul a insirá tóte dechiaratiunile favorítóre scrise si verbale despre „Marg.“ numai un'a vomu mai adauge de la cea mai innalta autoritate literaria romana (??? Red.) in Austro-Ungaria, de la Associatiunea Trans. pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu:

III. Sa I. Bologa v.-presedintele Asoc. Tr. cu datulu Sibíiu 13 maiu 1875 nr. 95 serie: „Comitetulu Associatiunii luandu la esaminare opulu... „Margaritarie“, a prevenitu la convingerea, cumca acel'a contine sententii filosofice practice, dar mai alesu morale...“ apoi:

„Scopulu opului este, ca prin acestu tesauru de sententie, nu numai sè se descepte reverintia catra scriitorii clasici latini, ci si ca sè se latiésca in poporulu romanu, si cu deosebire in tinerime regulele vietii morale si preceptele salutarie a le filosofiei practice, unu scopu fórte laudabilu si demnu de recunoscintia.“

„Asemenea este dédna de recunoscintia si *silitva* autorului de a imbracá sententiile sale in vestmentu poeticu, cáci prin aceea se dá unu ajutoriu insemnatu memoriei cetitorului, si sentintiele se intiparescu si si-tiennu cu multu mai bine in minte, decátu déca aru fi traduse numai simplu in prosa.“

Si dupa unele observatiuni *ingenióse*, (!) facute cu multa loialitate si adanca patrundere:

„Peste totu, opulu din cestiune cuprinde fórte multe diceri frumóse, alese, unele in adeveru memorabile si de genialitate escelente, si din aceste motive

*) Atatu diurnalele patriotice romanesce, catu si — (P Red.)

**) Din Satumare, Red.

acestu comitetu in siedinti'a sa de astadi a decisu, ca prin organulu seu oficiosu, fói'a Asociatiunii: „Transilvania“ sê se recomende cu tóta caldur'a amintitulu opu imbratisiarei publicului romanu, si cu deosebire sê se recomende tinerimei romane, ca o pretiôsa colectiune de adevèruri practice din viétia si pentru viétia.“

Ce va dice la aceste D. Baritiu? Eu asié credu — si póte multi impreuna cu mine — cumca aceste pronunçiamente pentru mine sunt cea mai eclatanta satisfaciune; ér pentru critic'a violenta a D. B. cea mai perfecta debelare. Deci aপরার ulteriôra a mea si a Margaritarielor in contra atacuriloru passionate a D. B. s'ar paré a fi de prisosu.

Dar dupa ce critic'a D. B. nu lasa nimicu ne mistificatu din opulu meu, me afu indemnatu a-mi face observatiunile la punctele ei insultatóre ceva si mai pe largu.

D. Baritiu dupa ce — fie ironice, fie seriôse — concede, cà opulu meu este „Unicu in feliulu seu“ adauge: „Ni-ar pare bine sê putemu dice, cà este si „primulu“ in feliulu seu.“ Óre ce-i unicu in feliulu seu, nu-i eo ipso si primulu in feliulu seu? póte cà dupa teori'a D. B. nu, dar dupa logic'a sanetôsa ce este „unicu in feliulu seu“, aceea totu-odata este si „primulu in feliulu seu.“

„Suntemu, dice D. B., din principiu in contra astorfeliu de opuri, cu atátu mai multu, candu ele sunt versificate.“

Minunatu gustu trebue sê aiba D. B. cà póta antipatia profesata in contra opurilor poetice. E, si nu se moderéza totusi, ei tocmai sub impressiunea acelei pasiuni, ce-lu dominéza, a urei, a antipatiei, scrie critica!

„A gramadi citate din diferiti scriitori... fara nici unu sistemu... este o violare (acui violare?) o astfeliu de procedere ni se pare a fi totu asié de bizara, ca si candu cineva ar sfarmá statu'a Venerei de Milos, séu a lui Apolone... in mii de bucâti, si apoi aretandu-ti o mana, unu picioru... ti-ar dice: admira artea... acestei statue!“

Artea statuei! vedi câtu de departe a ajunsu D. B. cu sintass'a?! dar cà s'ar poté admirá frumseti'a artei intr'o mana, intr'unu picioru de statua, crede a fi cu neputintia. De altminte intre statu'a franta a D. B. si „Marg.“ mele nu are locu asemenarea franta, pentru cà „Marg.“ nu sunt franturile carui-va opu intregu, ci unu opu intregu adunatu din franturi: adevèruri filosofice morale, din care fia-care stichu forméza érași câte unu intregu deosebitu, care si-are vastulu intielesu in sine insusi; asié dara câte stichuri atâte statue intregi, nu franturi de a le D. B.

„Generatiunile betrane traiescu inca in reminiscintiele citatiuniloru clasice din Hor. Virg. Ovid...“

Se insiela D. B., pentru cà afara de barbatii, carii se cuprindu intr'adinsu cu literatur'a clasica, pe la noi se afla: „Rari nantes in gurgite vasto.“

„... D. profesoru prin opulu seu nu numai cà nu face nici unu servitiu generatiuniloru tinere, ci din contra le a facutu unu servitiu reu.“

Ast'a asertiune in casulu celu mai favoritoriu inca nu o putemu altcum cualificá, decátu de: nedrépta. Si ca atare o vomu tiené pana atunci, candu D. B. ne va demustra, cà a intinde lumina celui din intunerecu, — si a aretá calea sigura catra scopu celui ce ratacea incóce, incolo, este unu servitiu reu si condamabilu.

„Numai celu ce a cetitu multu si a consumatu lectur'a, este in dreptu de a se folosi de sententie si macesime.“

Éta D. B. inventá unu soiu nou de monopolu, si inca dintre tóte celu mai periculosu! Caci pana candu celelalte monopoluri se cuprindu cu treburi materiale, trecátore, acest'a — horrendum dictu! — ne opresce libertatea vorbirei si a eugetării, care, dupa D. B. e privilegiulu eschisivu numai acelor'a, ce au consumatu deplinu lectur'a. Pentru Ddieu! óre ce voiesce D. B. cu noi cei multi, cari n'amu consumatu deplinu lectur'a, ci si astadi inca mai ródemu la ea?! Si ce voiesce cu numerosulu poporu romanu, care pana astadi se folosesce de o multime de sententii si macesime?! Ah! noi pe langa totu interdictulu D. B. vomu continuá latirea sententiloru si macesimiloru in publiculu recunoscatoriu.

„Opuri de natur'a „Marg.“ in locu de a indemná pe tinerime sê cetésca ea in sa-si, o dedau numai sê citeze la margaritariu, pe cari altii le culegu in dieci de ani. Astfeliu de colectiuni dispenséza pe generatiunile tinere de la lectura...“

Fórte se insiela D. B. Cetésca aprețiările „Marg.“ citate, si dóra se va desamagi. La pasagiulu acest'a seliutitu avemu a observá: cà colectiunile si traducerile tocmai in interesulu tinerimei se facu, ca prin aceea sê capete gustu si indemnú la cetirea opurilor originale, si asié mai usioru sê progreseze in cultur'a literaria. Ast'a o comprobéza zelulu laudaveru alu Ilustriloru Mecenati, si alu Academiei romane, care cunoscendu-si innalt'a chiamare au fundatu atâte stipendii frumóse pentru traducerea autoriloru latini in limb'a romana. Numai pe asta cale s'a straplantatu in etatea de auru cultur'a greca la latini. *T. Varro traduse Iliada* lui Omeru pe latina, Eaniu multe opuri grecesci mai alesu poetice, Cicero se folosesce de principiile filosofiei stoice, Hor. si altii, asemenea in opurile sale a intretiesutu o multime de adevèruri din filosofia greca. Si D. B. se opune acestui adevèru! Moralistii opunerea la adevèrulu cunoscutu o numera intre cele siese pecate.

„Nu prin citatiunea si rumegarea de sententie si macesime culese de altii ajunge a fi cineva intiepletu, ci prin aflarea si culegerea propria...“

Vedi asié! nu culéga invetiaceleulu sciintia de la Dascalu, nici tironulu de la maiestru, nici juristulu, nici soldatulu, nici teologulu (care inca cutéza a citá S. Scriptura, si din S. Parinti!) de la superiorii, magistratii sei, ci fia-care sê se marginéscu pe langa aflarea propria in sfer'a sa! Ast'a este calea recomandata de D. B. spre perfectiune. Dsa, precum se vede, e atátu de optimistu, in câtu crede, cà cineva ar fi in stare astadi a aflá si a culege mii de mii de sententie si macesime filosofice tóte nouc, noutie, cari nu s'au mai pomenitu de candu e lumea. D. B. nu s'ar fi pacalitu si cu pasagiulu acest'a, de ar fi avutu inaintea ochiloru macesim'a — de si inventata de altii — care suna: „Nil est nunc dictum quod dictum non fuit olim.“

„In privinti'a titlului avemu de a obseevá, cà elu putea fi séu mai scurtu... séu cu multu mai copiosu in atribute, precum: filosofico-moralo-esteticopolitico-higienio-juridico-artistico-astronomico-fisico-tragico-comico.“

(Finea va urmá.)

S A L O N U.

Limbagiulu eventaliului.

Pe acestu timpu de calduri teribile, eventaliulu (Fächer) jóca unu mare rolu. Acésta va dá óre-care interesu rândurilor ce urméza despre limbagiulu eventaliului.

Eventaliulu deschisu, acoperindu peptulu, insemnéza: „Fii discretu.“

Inchisu si tinutu dreptu, dice: „Poti lucrá in tóta sigurantia: nimicu nú ne derangiéza.“

Presentatu interlocutorului de capetulu subtire, marturesce indiferentia. Presentatu orizontalu de capetulu opusu, autoriséza galanteria.

Trei compartimente deschise voru sè dica: „Te iubescu.“ Dóue insemnéza simpatia mare. Unulu singuru, amicitia curata.

Eventaliulu inchisu inca jóca unu rolu mare dupa cum e asiediatu.

Estremitatea sa pusa pe frunte se traduce astu-felu: „O sè vie protectorulu meu;“ pe man'a stanga: „Fratele meu“ si pe cingetóre: „Mam'a mea.“

O miscare circulara insemnéza: „Ia séma, suntemu veduti, spionati.“

Capetulu pusu pe buze impune tacere, imediata.

Femei'a ce se eventéza de josu in susu este o mica autocrata, in care trebue sè nu se incréda cine-va; càci acea miscare va sè dica; „Sè te supui tuturoru capricieloru si vointieloru mele.“

Totu dupa manier'a eventării cunósce cineva cu cine are a face.

Déca eventaliulu merge de susu in josu, e o domnisióra, déca merge de la man'a stanga asiediatu pe peptu afara, e o femeia maritata. Déca din contra eventaliulu afectéza d'a merge de afara spre gátu, e o veduva.

Déca atinge peptulu si lu-lovesce usioru, este unu apelu, esti autorisatu a face curte.

Sunt inca si alte particularitati. De exemplu eventaliele cu 7 foi séu cele cu mai multe foi impartite prealabilu in 7 fascicule: mijlocu escelentu d'a da in-tálnire.

Trei lovituri date cu discretiune cu unghi'a pe a 4-a fóia séu fascicula, spunu curatu: „Joi la 3 óre“. Eventaliulu deschisu mare imediatu apoi, adauge: „La Dta.“ Déca din contra se inchide, va sè dica: „La mine.“

Ajungu aceste spre a aretá rolulu eventaliului. Ar trebúi volume spre a aretá si alte serviciu ce face sesului frumosu.

(V. C.)

B o m b ó n e.

Unu nepotu primise cele mai rele sciri de la unu orasiu din provincia despre unchiulu seu. Peste câte-va dile unu prietenu sosese d'acolo.

— Cum merge unchiulu meu? — lu-intréba elu.

— Mai bine.

— Mai bine? Nu sunt óre medici p'acolo?

— Cum nu! Este unulu.

— Unulu? O! Unchiulu meu este asiá robustu in câtu i trebue doi.

*

— Muma, — dice copilulu dnei X., a avé amoru este a se iubi. Asiá dar eu am amoru pentru so-ra-mea?

— Nu, — dise mam'a, e amicitia. Amoru e pilda, intre tatalu teu si mine.

— Atunci, — replicá copilulu, nu-i bunu. Ve sfaditi necontentitu.

*

George erá fórtu reu bolnavu. Unu prietenu alu seu veni sè-lu véda tocmai pe timpulu consultatiunii.

— Vedi, Doctore, — dicea George, — n'asiu voi sè moru acum, fiindu-cà am o suma de creditori. Asiu voi ca cerulu sè me tie pe paméntu pana cându m'asiu regulá cu ei.

— Asi! esclamá amicululu seu.

— Negresitu, adause George, atunci asiu fi sicuru cà traescu in eternitate.

CE E NOU?

Alegerile de deputati pentru camer'a represintatorulu tierii s'au incheiatu in tóte partile, afara de câte-va locuri unde nu s'au finitu inca pregatirile trebuincióse. Pressiunea, terorismulu si coruptiunea au jocat unu rolu mai mare si decátu la alegerile de pan'acuma. Mai alesu s'a manifestatu acést'a in cercurile nemagiare, unde guvernulu asidere si-a pusu candidatii sei. Astfelu nu este mirare, cà numerulu deputatiloru nationali intr'atát'a s'a micitu. In comitatulu Aradului, dintre cei cincii candidati nationali numai unulu putú triumfá, protopopulu Constantinu Gurbanu la Buteni, (pan'acuma represintatu prin dlu Bonciu;) ér dintre alesii guvernamentali, numai unulu e romanu, dlu avocatulu Nistoru in cerculu Siria, (represintatu pan'acuma prin dlu Antoniu Mocioni. Asiá dara in comitatulu Aradului, unde pan'acuma avuram patru deputati romani, de asta-data se alesera numai doi. In comitatulu Zaran-dului, in titulu tuturoru opintiriloru se realesera dnii Hodosiu si Borlea. Orasiulu Timisióra alese prin aclamatiune pe dlu Ionu Misiciu, guvernamentalu. In comitatulu Maramuresiului se alesera Petra Mihali, si Sig. Ciple, (cestu din urma in loculu dlui V. Jurca, care nu si-a mai pusu candidatur'a.) In comitatulu Bihariei se alesera dnii Alesandru Romanu si Parteniu Cosma; in acestu comitatu inca se imputiná numerulu deputatiloru romani, càci in cerculu represintatu pan'acuma de guvernamentallu Gozmanu, de asta-data se alese unguru. In Chioru, intr'unu cercu, fatia de nationalulu Medanu se alese guvernamentallu Alesandru Pap cu majoritate de 35 voturi, — in celalaltu cercu ei tinura la Bartal alu loru, pe care lu-alesera prin aclamatiune. In comitatulu Carasiului s'a perdutu unu cercu, alu Fagetului, unde s'a alesu unu jidovu bogatu — prin aclamatiune. La Bogsia s'a alesu dlu Stefanu Antonescu, guvernamentalu. Alte insciintiári pana 'n momentulu presinte, vineri diminéti'a, n'avemu.

Maialulu societății de lectură „Iulia“, a junimei romane din Clusiu, precum și a sodalilor romani de acolo a reusit pre bine. Timpul a fost foarte favorabil. Sedința publică a studenților asemenea a îndestulit pe toți ascultătorii și participatorii. N'ar strică — încheia corespundentele noastre — deca la aceste foarte rare acte de viață națională, la mișcările frumoase ale tinerimei zelose d'aici am vedea mai multă sprigănire, mai caldă încurajare din partea multor Romani d'aici și împregiuru.

Biserica și școala.

Metropolitu-primatu în Romani'a fu alesu metropolitulu Moldovei.

Mitropolitu alu Moldovei și Sucevei s'a alesu de către colegiulu electoralu compus din membrii sinodului ai senatului și ai Camerei P. S. Parintele Iosifu Episcopulu de Argesiu cu 140 voturi, contra P. S. Arhiepiscopulu Mechisedicu Episcopulu Dunării de Gios, care au intrunitu 38 voturi.

Societati și institute.

Invitare. Asociațiunea transilvană pentru lit. și cult. pop. romanu ținendu estu anu o adunare generală extraordinară în Alba-Iulia în 18 iuliu c. n., comitetulu de aranjare constituitu aci roga pe toți aceia, cari voru participa la această adunare, să binevoiescă până la 14 iulie c. n. a se însinua la subscribiulu presedinte, pentru ca să se poată de timpuriu îngriji de încuadrările necesare. Alba-Iulia în 29 iunie 1875. Alesandru Tordasianu presedinte. Mihaiu Cirlea notariu.

Literatura.

„**Jancu Jianulu**“ capitanulu de haiduci, novela originală, scrisă din nou de dlu N. D. Popescu, a esitu de sub tipariu la București. Prețulu 1 leu 50 bani.

„**Unu nou diuariu**“ a aparutu la Vaslui, sub titulu „Albin'a Vasluiului.“

T e a t r u.

Nenorocire de cale ferată pe scena. În teatrulu Ambigue din Paris se joacă o piesă spectaculoasă „L'affaire Goverley“, în care se reprezintă și calea ferată, și trenulu tocmai întru unu tunel. Din nebagare de sēma unu sinu n'a fostu bine întaritu, și trenulu ce viniă eră să facă nenorocire mare. Inse conductorulu bagandu sēma pericolulu încetă repediinea trenului. Cu toate aceste inse unu actoru și două actritie fure ranite. Iritatiunea publicului fu mare, și dinsii trebuira să se presinte înaintea lampelor, spre a convinge publiculu, că nu li s'a întemplat vr'o nenorocire mai mare.

Industria și comerciu.

Otravire prin palarie. Unu cismariu cuperase o palarie de pasla într'unu tergu din Germania de Nord. Palari'a nu exercită nici o presiune a supra capului, și totusi cuperatorulu simțiă violente dureri de capu. Fruntea i se umflă tare, și se formara nisce eruptii ce superau. Ochii nenorocitului se umflă în asiă gradu

incătu mai că nici putea să-i deschida; umflatur'a se comunică mai pe tota fati'a. Acestu faptu nu putea proveni decătu din peleria; unu chimistu constată, după unu esamenu ce făc, că pielea din launtru palariei eră vepsită cu o culoare veninoasă, (anilina), ceea ce se întempla foarte desu în dilele noastre. O otravire și o inflamațiune au locu de îndată ce această materie intra în contactu cu pielea. Unu medicu confirmandu aceste observațiuni, politi'a fu prevenită, și este de creditu că peste puținu are a se face o ancheta.

Suvenirea mortiloru.

Demetrie Melcescu și Atanasie Jonescu, doi barbati dintre cei mai zelosi și bravi naționaliști din Timișoara, cari în angust'a loră sferă și modesta pozițiunea au dezvoltatu o activitate mai mare decătu multă dintre cei mai de frunte, au repausatu în decursulu lunei trecute.

Ana Stoianu n. Fauru, soei'a dlui Basiliu Stoianu, jude r. în Lugosiu, a repausatu după unu morbu lungu la 28 maiu.

➔ ➔ ➔ **La finea semestrului primu** ceremu spriginulu onorab. publicu cetitoriu și pentru viitoriu. Cu cătu acestu spriginu va fi mai calduros, cu atât'a și foi'a noastră va corespunde mai pe deplin dorințelor generale. N'amu fondatu foi'a această pentru vr'unu câștigu materialu, ci numai spre a contribui la dezvoltarea beletristicii noastre dincoace de Carpați. Totu ce publiculu ni contribuie, noi i-lu rentorcem în doiftu, mai adăgându și lucrulu nostru, care lu-aducem dreptu jertfa pe altariulu naționulu.

De și nepasarea publicului nostru e înspaimătoătoare, noi vomu percede totusi mai departe și for'a desperă pe calea apucată. Vomu face toate, că foi'a noastră să remana și în viitoriu la înalțimea literaturii.

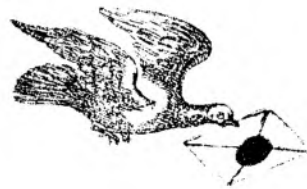
Prețulu de prenumeratiune remane celu de pan'acuma, adeca pe iul.—dec. 5 fl., pentru Romani'a unu galbenu.

Rogămu pe toți amicii foii noastre a o recomandă în cerculu cunoștințelor lor.

Budapesta 1 iuliu 1875.

Iosifu Vulcanu.

Post'a Redacțiunii.

Siria. Amu primitu. Vomu întrebuintă din ele. Promisiunea de la fine se se realizeze cătu mai curesc.

Gleichenberg. Cătu mai curesc. Traducțiunea a esitu deja în foi'a noastră. Rensanetosiare!

Salonta. „Fumatulu“ a sositu. I vomu face locu acusi. Te salutamu cu bucuria pe acestu terenu.

Vraniu. Din anulu trecut nu mai avem exemplare complete. Tablourile se voru transmite în septeman'a viitoare.

Unu visu. Nu se poată publică. Apoi nu scii dta scrie mai legibilu?

Caransebesiu. Se afla; prețulu 2 fl.

Proprietariu, redactoru respundietoriu și editoriu: **IOSIFU VULCANU.**

Cu tipariulu lui Alesandru Koesi în Pest'a. 1875. Calea țierei nr. 39.